

5. Schumpeter J. A. Business Cycles / J. A. Schumpeter. – New York : McGraw-Hill, 1939. – 441 p.
6. Митчелл У. К. Экономические циклы: проблема и ее постановка / У. К. Митчелл ; пер. с англ. Е. Д. Кондратьевой, О. Е. Пряхиной, В. Э. Шпринка. – М. – Л. : Госуд. изд-во, 1930. – 503 с.
7. Туган-Барановский М. И. Периодические промышленные кризисы: История английских кризисов. Общая теория кризисов : [избранное / отв. ред. Л. И. Абалкин]. – М. : Наука, 1997. – 573 с.
8. Нарвацка Н. С. Світові економічні кризи: причини виникнення, наслідки, інструментарій розв'язку / Н. С. Нарвацка // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – Т. 2, № 2. – С. 55–60.
9. Куницына Н. Н. Виды циклов в экономической динамике / Н. Н. Куницына // Сборник научных трудов. Серия «Экономика». – 2002. – Вып. 5. – С. 74–87.
10. Тараненко І. В. Структура економічного циклу та особливості циклічного розвитку відкритої економіки України в контексті виходу зі світової фінансово-економічної кризи / І. В. Тараненко // Бюлетень Міжн. Нобелівського економічного форуму. – 2010. – Т. 1, № 1 (3). – С. 343–357.
11. Близнюк Т. П. Теоретичні аспекти теорії довгих хвиль М. Кондратьєва / Т. П. Близнюк // Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія: економічна. – 2005. – Вип. 89-2. – С. 186–193.
12. Замулин О. О. Концепция реальных экономических циклов и ее роль в эволюции макроэкономической теории / О. О. Замулин // Вопросы экономики. – 2005. – № 1. – С. 144–153.
13. Меньшиков С. М. Длинные волны в экономике. Когда общество меняет кожу / С. М. Меньшиков, Л. А. Клименко. – М. : Международные отношения, 1989. – 272 с.
14. Рудый К. В. Циклы в современной экономике : [монография] / К. В. Рудый. – М. : Новое знание, 2004. – 109 с.
15. Яковец Ю. В. Циклы. Кризисы. Прогнозы / Ю. В. Яковец. – М. : Наука, 1999. – 447 с.
16. Гальчинський А. С. Криза і цикли світового розвитку / А. С. Гальчинський. – К. : АДЕФ-Україна, 2009. – 391 с.
17. Кучеренко В. Р. Основи економічної кон'юнктури / В. Р. Кучеренко, В. А. Карпов. – К. : ЦП, 2004. – 222 с.
18. Дженкинс Г. Спектральный анализ и его применение : в 2 т. / Г. Дженкинс, Д. Ваттс. – М. : Мир, 1971. – 158 с.
19. Канасевич Э. Р. Анализ временных последовательностей в геофизике / Э. Р. Канасевич. – М. : Недра, 1985. – 399 с.

УДК 311.214

М. В. Леснікова,

кандидат економічних наук, старший науковий співробітник, завідувач відділу, НДІ статистичних досліджень

Інструментарій та індикатори оцінювання якості даних державного статистичного спостереження зовнішньої торгівлі послугами

У статті розглянуто питання оцінювання якості статистичної інформації. Розроблено інструментарій та індикатори оцінювання якості даних державного статистичного спостереження зовнішньої торгівлі послугами.

Ключові слова: *якість статистичних даних, зовнішня торгівля послугами, статистичний процес, релевантність, точність, своєчасність та пунктуальність, користувачі, доступність.*

Якість статистичних даних – це найцінніше, що органи статистики можуть гарантувати користувачам, адже вона в значній мірі обумовлює обґрунтованість прийняття управлінських рішень органами влади та суб'єктами підприємницької діяльності, сприяє статистичній свідомості суспільства, довірі до статистики.

Зовнішня торгівля послугами – це торгівля послугами між резидентами та нерезидентами Украї-

ни. Статистична інформація щодо зовнішньої торгівлі послугами базується, в основному, на даних державного статистичного спостереження “Звіт про експорт (імпорт) послуг” (форма № 9-ЗЕЗ (квартальна)) та адміністративних даних органів державної влади, головних розпорядників коштів державного та місцевого бюджетів, міністерств і державних установ [1] (рис. 1).

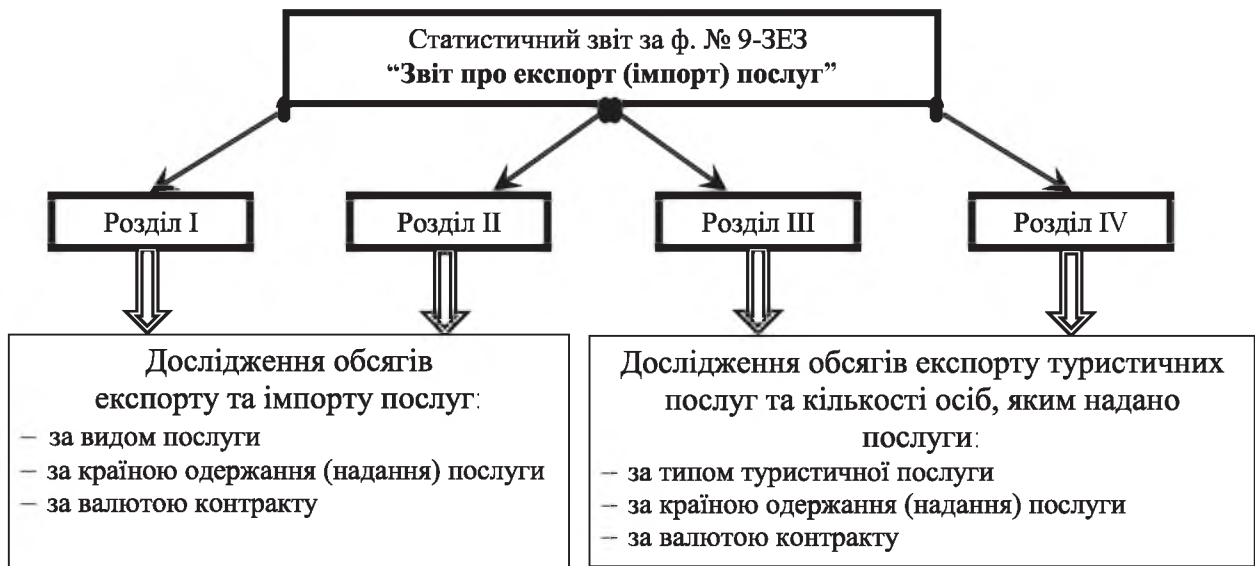

Рис. 1. Статистична інформація, що збирається за формою № 9-ЗЕЗ (квартальна) “Звіт про експорт (імпорт) послуг”

Основною метою проведення державного статистичного спостереження за ф. № 9-ЗЕЗ (квартальна) є отримання статистичної інформації щодо експорту-імпорту таких видів послуг:

1. Транспортних послуг, які охоплюють перевезення людей і предметів з одного місця в інше, а також додаткові і допоміжні послуги та оренду транспортних засобів з екіпажем, поштові та кур'єрські послуги.

2. Туристичних послуг, які охоплюють надання товарів та послуг, що споживаються нерезидентами для власного використання в країні перебування.

3. Послуг з будівництва, які охоплюють створення, управління, реконструкцію, ремонт або розширення основних фондів у вигляді будівель, земельних ділянок та інших споруд, таких як дороги, мости і дамби, відповідні установки і монтажні роботи, підготовку майданчиків і загальне будівництво, а також спеціалізовані послуги, такі як фарбування, прокладання труб та знос.

4. Страхових та пенсійних послуг, які охоплюють надання різних видів страхових послуг нерезидентам страховими компаніями-резидентами і навпаки.

5. Фінансових послуг, які охоплюють послуги, надані банками та іншими фінансовими посередниками.

6. Роялті та ліцензійних послуг, не включених до інших категорій, які охоплюють плату за використання прав власності, таких як патенти, товарні знаки, авторські права, промислові процеси та проекти, комерційні таємниці, франшизи тощо.

7. Телекомунікаційних, комп'ютерних та інформаційних послуг, які охоплюють трансляцію або передачу звуку, зображень, даних або іншої інформації телефоном, телексом, телеграфом, ра-

діо, по кабельному і супутниковому телебаченню, електронною поштою, факсимільним зв'язком і т. д., у тому числі через бізнес-мережі, телеконференції та служби підтримки; послуги мобільного зв'язку, послуги опорних інтернет-мереж та онлайн-сервісів, включаючи забезпечення доступу до Інтернету, апаратного та програмного забезпечення; а також послуги, пов'язані з обробленням інформації.

8. Послуг з перероблення матеріальних ресурсів, які охоплюють процес перероблення товарів (оброблення, збирання, маркування, пакування тощо) підприємствами, що не є власниками цих товарів.

9. Ділових послуг, які охоплюють послуги, пов'язані з фундаментальними, прикладними дослідженнями та експериментальними розробками нових продуктів і процесів, а також діяльність в галузі природничих, соціальних і гуманітарних наук як в підприємницькому, так і в державному секторі.

10. Послуг приватним особам у галузі культури та відпочинку, які охоплюють послуги, пов'язані з аудіовізуальною діяльністю (фільми, музика, радіо, телебачення) та з виконавчим мистецтвом.

11. Послуг з ремонту та технічного обслуговування, які включають роботи з технічного обслуговування і ремонту, здійснювані резидентами щодо товарів, які перебувають у власності нерезидентів (і навпаки).

12. Державних товарів і послуг, не включених до інших категорій, які охоплюють товари і послуги, що поставляються або споживаються анклавами, наприклад посольствами і військовими базами; товари та послуги, придбані у приймаючій країні дипломатами, консульськими працівника-

ми та військовослужбовцями, що перебувають за кордоном, і членами їхніх сімей; послуги, що надаються або споживаються урядом і не включені в інші категорії послуг.

Статистика зовнішньої торгівлі послугами **забезпечує:**

- складання компонентів поточних рахунків платіжного балансу;
- дослідження ринку для оцінювання попиту на види послуг та прийняття управлінських рішень;
- складання системи національних рахунків;
- проведення різних видів економічних досліджень;
- проведення міжнародного порівняльного аналізу.

Отже, інформування користувачів про якість статистичних даних із зовнішньої торгівлі послугами є важливим елементом взаємовигідних стосунків статистики і суспільства та важливим завданням фахівців, що “виробляють” статистичні дані.

Метою дослідження є розроблення інструментарію та індикаторів оцінювання якості даних державного статистичного спостереження зовнішньої торгівлі послугами.

Проблеми якості статистичної інформації висвітлювались у науці ще за часів СРСР. Більшість авторів того часу визнавали, що дані офіційної статистики мали низьку якість, що пов'язувалося зі значною довжиною динамічних рядів, із так званими “махінаціями” з первинним і зведеним матеріалом та з ідеологічним підтекстом, тобто з пропагандою досягнень радянської влади [2]. У сучасній вітчизняній статистиці питанням окремих аспектів якості даних, передусім точності даних, присвячено праці таких вчених, як О. Васечко [3], С. Герасименко [4], А. Єріна [5], О. Гончар [6] та ін.

Для виробників статистичної інформації важливе значення має не тільки оцінювання якості статистичної інформації і подання його результатів у зручній та зрозумілій користувачам формі, а й можливість впливати на якість інформації, тобто покращувати її.

Оцінювання якості розглядається у двох напрямках:

- оцінювання якості статистичних процесів, під якими маються на увазі статистичні спостереження;
- оцінювання якості статистичної інформації, тобто кінцевих результатів цих процесів (спостережень).

Більшість користувачів цікавить саме якість статистичної інформації, оскільки вона впливає на обґрунтованість рішень, що приймаються ними, і не цікавить якість статистичних процесів, оскільки це внутрішня справа статистики. Проте існують окремі зовнішні користувачі, які можуть бути зацікавлені питаннями якості статистичної інфор-

мації, наприклад науковці, а також студенти, що навчаються за спеціальністю “статистика”.

Інформація щодо якості статистичних даних міститься у відповідних звітах з якості. Такі звіти містять перелік відповідних індикаторів якості та повинні структурно складатися на єдиній методологічній основі зі світовими стандартами.

Загальні стандарти щодо побудови структури звітів з якості статистичних даних викладено в [7; 8; 9]. Індикатори якості статистичних процесів та статистичної інформації є відправною точкою при формуванні структури звіту з якості. Однак, враховуючи той факт, що якість статистичного процесу впливає на якість статистичної інформації, при складанні звіту з якості статистичної інформації слід уникати дублювання його індикаторів.

Зупинимося на основних індикаторах якості статистичної інформації та розглянемо їх у контексті державного статистичного спостереження зовнішньої торгівлі послугами.

Зовнішня торгівля послугами належить до розділу “Зовнішня торгівля та зовнішньоторговельний баланс”, що входить до галузі “Економічна статистика” у загальній системі статистики.

Облік послуг у зовнішній торгівлі послугами розпочато у 1998 р. відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України і Національного банку України від 3.10.1997 р. № 1092 “Про складання звітного зовнішньоторговельного балансу України”. Протягом 1998–2012 рр. облік послуг у зовнішній торгівлі здійснювався згідно з Класифікацією послуг зовнішньоекономічної діяльності (КПЗЕД), адаптованою до Класифікації видів економічної діяльності (КВЕД, 1996), NACE.

Публікації щодо зовнішньої торгівлі послугами подавалися відповідно до Узагальненої класифікації послуг зовнішньоекономічної діяльності (УКПЗЕД), адаптованої до Класифікації послуг платіжного балансу (1993 р.). З 2013 р. облік послуг у зовнішній торгівлі здійснюється згідно з Класифікацією зовнішньоекономічних послуг (КЗЕП), адаптованою до Розширеної класифікації послуг платіжного балансу (РКППБ) EVOPS, КПБ-6, з урахуванням особливостей системи національних рахунків.

Метою проведення державного статистичного спостереження зовнішньої торгівлі послугами є отримання статистичної інформації про обсяги експорту-імпорту послуг за видами послуг, країнами світу, а також визначення питомої ваги окремих країн, регіонів, видів послуг у загальному обсязі зовнішньої торгівлі країни та темпів зростання (зниження) обсягів зовнішньої торгівлі послугами в динаміці.

Правову основу державного статистичного спостереження зовнішньої торгівлі послугами складають:

- Закон України “Про державну статистику” [10];
- Постанова Кабінету Міністрів України та Національного банку України від 17.03.2003 р. № 517 “Про складання платіжного балансу” [11];

- Постанова Кабінету Міністрів України від 10.09.2003 р. № 1432 “Про складання зовнішньоторговельного балансу України” [12].

Методологічна основа державного статистичного спостереження зовнішньої торгівлі послугами ґрунтується на міжнародних стандартах, викладених у:

- Керівництві зі статистики міжнародної торгівлі послугами (Організація Об’єднаних Націй, Міжнародний валютний фонд, Організація економічного співробітництва та розвитку), 2010 р.

- Керівництві з платіжного балансу, шосте видання (Міжнародний валютний фонд), 2009 р.

Індикатори якості даних державного статистичного спостереження зовнішньої торгівлі послугами (квартальне)

1. Відповідність/Релевантність – це ступінь, у якому статистичні результати задовольняють поточні та потенційні потреби користувачів. Релевантність залежить від того, чи всі потрібні користувачу показники оприлюднені, а також від того, чи задовольняє використовуваний при цьому статистичний інструментарій (позначення, класифікації та ін.) потреби користувачів [7; 9].

Статистичну інформацію щодо зовнішньої торгівлі послугами, отриману в результаті державного статистичного спостереження, використовують внутрішні та зовнішні користувачі.

Внутрішні користувачі інформації:

- національні рахунки;
- галузеві статистики;
- територіальні органи державної статистики.

Зовнішні користувачі:

- органи державного управління;
- міжнародні організації (ООН, ЄС, МОП та ін.) та посольства;
- громадські організації;
- науково-дослідні інститути;
- навчальні заклади;
- засоби масової інформації;
- бізнес (виробничі підприємства та підприємства з надання нефінансових послуг);
- засоби масової інформації;
- бізнес (виробнича сфера та сфера нефінансових послуг);
- фінансова (банківська) сфера.

Основними статистичними показниками зовнішньої торгівлі послугами є:

1. Вартість експорту послуг – вартість окремого виду послуги, наданої українським суб’єктом зовнішньоекономічної діяльності іноземному

суб’єкту господарської діяльності як на території України, так і за її межами згідно з договорами (контрактами), або за усної форми договору.

2. Вартість імпорту послуг – вартість окремого виду послуги, наданої українському суб’єкту зовнішньоекономічної діяльності іноземним суб’єктом господарської діяльності як на території України, так і за її межами згідно з договорами (контрактами), або за усної форми договору.

Одиницею державного статистичного спостереження зовнішньої торгівлі послугами є підприємство та місцева одиниця – резидент, що здійснює експортно-імпорти операції з послугами.

Респондентом державного статистичного спостереження зовнішньої торгівлі послугами є юридична особа та її відокремлений підрозділ, які здійснюють зовнішньоекономічну діяльність у сфері послуг.

Нижче наведено перелік класифікацій для збирання даних і розрахунку основних показників зовнішньої торгівлі послугами:

- КВЕД – Класифікація видів економічної діяльності;

- СКОФСЕ – Статистичний класифікатор організаційних форм суб’єктів економіки;

- КОАТУУ – Класифікація об’єктів адміністративно-територіального устрою України;

- КЗЕП – Класифікація зовнішньоекономічних послуг;

- КС – Класифікація країн світу;

- КВ – Класифікація валют.

Інформація щодо зовнішньої торгівлі послугами (квартальні показники) у вигляді безперервних динамічних рядів наявна за такі періоди:

- за класифікацією КПЗЕД – за період 1998–2012 рр.;

- за класифікацією КЗЕП – починаючи з 2013 р.

Показники статистики зовнішньої торгівлі послугами обчислюються загалом для України, за регіонами України та за країнами – імпортерами послуг в Україну.

2. Точність (надійність) статистичної інформації – це ступінь близькості оцінок статистичних показників їхнім реальним значенням. Користувачів статистичної інформації в першу чергу цікавить питання, чи є статистична інформація надійною. Тому надійність розглядається як одне з найважливіших понять, що характеризує якість статистичної інформації [7; 9].

Формування загальної сукупності звітних одиниць державного статистичного спостереження зовнішньої торгівлі послугами здійснюється на центральному рівні щоквартально (рис. 2).

*ДСС – державні статистичні спостереження

Рис. 2. Схема формування загальної сукупності звітних одиниць державного статистичного спостереження зовнішньої торгівлі послугами

Формування сукупності звітних одиниць статистичного спостереження зовнішньої торгівлі послугами відбувається відповідно до “Положення про реєстр статистичних одиниць та формування основ вибірки сукупностей одиниць статистичних спостережень за діяльністю підприємств”, затвердженого Наказом Держкомстату від 16.12.2009 р. № 481, та “Порядку користування даними Реєстру статистичних одиниць”, затвердженого Наказом Держкомстату від 10.02.2011 р. № 28.

Органи державної статистики для аналізу вартості експорту-імпорту послуг у зовнішній торгівлі за формою державного статистичного спостереження № 9-ЗЕЗ “Звіт про експорт-імпорт послуг” (квартальна) розраховують показники вартості експорту послуг та вартості імпорту послуг. Документами первинного обліку експорту (імпорту) послуг є оформлені рахунки на виконані згідно з договорами (контрактами) послуги.

Перерахунок вартості послуг у долари США та національну валюту України здійснюють за середньквартальним курсом, розрахованим на основі щоденних офіційних курсів валют, встановлених Національним банком України (далі – НБУ).

Після отримання форми № 9-ЗЕЗ (квартальна) здійснюється її аналіз, уведення первинних

статистичних даних у відповідний комплекс електронного оброблення даних, логічний і арифметичний контроль (як вхідного, так і вихідного масиву даних) та передача вивіреного вихідного масиву інформації на наступний рівень оброблення даних.

Результати державного статистичного спостереження за формулою № 9-ЗЕЗ щодо експорту-імпорту послуг формуються на таких рівнях:

- на регіональному рівні: зведена інформація для регіону, у розрізі районів та міст за видами послуг, за країнами-партнерами;
- на національному рівні: зведена інформація на рівні країни, за регіонами, за географічною структурою послуг та за видами послуг у динаміці, відповідно до класифікацій.

Щоквартально після звітного періоду територіальні органи державної статистики проводять порівняння даних НБУ щодо переліку підприємств, що здійснювали зовнішні операції у сфері послуг, з переліком звітних одиниць за формою № 9-ЗЕЗ. За результатами порівняння до загального реєстру учасників зовнішньоекономічної діяльності щоквартально вносяться зміни та актуалізується сукупність звітних одиниць державного статистичного спостереження за вищезазначеною

формою, яка передається органам державної статистики або іншим конкретним органам, які з нею працюють.

Щорічно також проводиться робота з актуалізації сукупності звітних одиниць на підставі адміністративних даних, які надаються відповідними органами державної влади, – реєстрів суб'єктів господарської діяльності, що отримали ліцензії на право перевезення пасажирів і вантажів різними транспортними засобами, здійснення будівельних послуг, здійснення туристичної діяльності.

Щоквартально проводяться перевірки на основі Угоди з НБУ щодо переліку підприємств, які здійснювали зовнішні операції у сфері послуг обсягом більше 20 тис. дол. США.

Щоквартально проводиться робота з актуалізації стану діяльності підприємств за даними ЄДРПОУ.

Після формування сукупності звітних одиниць на національному рівні вона передається на регіональний рівень для перегляду й уточнення ідентифікаційних і класифікаційних ознак, а також для подання пропозицій щодо включення або вилучення об'єктів з переліку респондентів. Після опрацювання пропозицій на національному рівні формують остаточну сукупність звітних одиниць і направляють її до територіальних органів державної статистики для проведення державного статистичного спостереження зовнішньої торгівлі послугами.

Коло респондентів державного статистичного спостереження зовнішньої торгівлі послугами щорічно уточнюється та доповнюється на основі адміністративних даних таких органів як Міністерство економічного розвитку і торгівлі, Міністерство інфраструктури, Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства, Державна служба з питань регуляторної політики та підприємництва, щоквартально – Міністерство закордонних справ (згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2003 р. № 1432 “Про складання звітного зовнішньоторговельного балансу України”) та НБУ (згідно з Угодою про взаємний обмін інформаційними ресурсами між Держстатом України та НБУ).

За результатами проведених перевірок коригування даних проводиться щоквартально територіальними органами статистики (ТОС), а Держстатом уточнюються річні дані з квартальним розподілом.

3. Своєчасність та пунктуальність. Своєчасність – це проміжок часу між подією або явищем, що описується статистичними даними, та датою їх готовності (оприлюднення). Пунктуальність – це проміжок часу між фактичною датою публікації статистичних даних та запланованою датою їх публікації, наведеною в офіційному календарі

статистичної служби відповідно до нормативних документів або до попереднього узгодження з користувачами [7; 9].

Файл мікроданих за результатами державного статистичного спостереження зовнішньої торгівлі послугами (квартальне) готується протягом 5 місяців. Остаточні дані за результатами спостереження готові до оприлюднення через 10 місяців від закінчення звітного періоду.

Показник вартості експорту (імпорту) послуг оприлюднюється на 45-й день після звітного періоду.

Основні показники зовнішньої торгівлі послугами друкуються у збірнику “Зовнішня торгівля послугами” через 48 тижнів після звітного періоду та у збірнику “Зовнішньоторговельний баланс України” через 46 тижнів після звітного періоду.

Остаточні оцінки за кварталами оприлюднюються 30 березня другого за звітним року.

4. Доступність – це міра легкості, з якою користувачі можуть отримувати результати статистичного спостереження. **Ясність** – це міра легкості, з якою користувачі можуть розуміти статистичні дані. Вони характеризують інформаційне середовище, в якому представлені ці дані [7; 9].

Результати державного статистичного спостереження зовнішньої торгівлі послугами доступні для користувачів у паперовому вигляді (публікації – у вигляді статистичних збірників), електронному вигляді та у формі файлів мікроданих.

Основна інформація публікується у:

- експрес-випусках: “Зовнішня торгівля послугами”, “Зовнішньоторговельний баланс України”, “Стан зовнішньоторговельного балансу”, “Стан зовнішньоекономічних відносин з країнами ЄС”;
- доповідях: “Про соціально-економічне становище України”, “Про соціально-економічне становище регіону”, “Про роботу готелів”, “Стан зовнішньоекономічних зв'язків з Російською Федерацією”;
- статистичних бюлетенях: “Основні макроекономічні показники соціально-економічного розвитку України”, “Соціально-економічний розвиток регіонів України”, “Економічне і соціальне становище регіону”;
- статистичних збірників: “Україна в цифрах”, “Україна”, “Статистичний щорічник України”, “Регіони України”, “Україна та країни СНД”, “Співробітництво між Україною та країнами ЄС” (українською та англійською мовами), “Зовнішня торгівля України товарами та послугами” (у 2-х томах), “Зовнішня торгівля України” (українською, російською й англійською мовами), “Статистичний щорічник”, “Транспорт і зв'язок України”.

На запити користувачів вищезгадана статистична інформація надається органами державної статистики в паперовому вигляді, на магнітних, електронних носіях, засобами електронного зв'язку (в т. ч. через розміщення на веб-сайті), че-

рез передплату в порядку й на умовах, визначених Державною службою статистики України. Електронний доступ до неї забезпечується засобами Інтернет за адресою: www.ukrstat.gov.ua.

Методологічні аспекти статистики зовнішньої торгівлі послугами відображаються у “Методологічних положеннях зі статистики зовнішньої торгівлі послугами”, затверджених наказом Державної служби статистики України від 08.02.13 № 43.

5. Узгодженість (когерентність) двох чи більше статистичних результатів – це міра використання однакових (уніфікованих) метаданих (класифікацій, визначень, цільових сукупностей, концепцій) у статистичних процесах, у результаті яких виробляються статистичні дані). **Порівнянність** – це особливий випадок узгодженості, коли статистичні результати отримано на основі однакових (уніфікованих) показників з метою порівняння їх у часі, за регіонами чи іншими доменами [7; 9].

Відповідно до вимог міжнародних стандартів, викладених у Керівництві зі статистики міжнародної торгівлі послугами та Керівництві з платіжного балансу (6-те видання), дані зі статистики зовнішньої торгівлі послугами гармонізовано для забезпечення їх зіставності на рівні ЄС. На глобальному рівні їхню зіставність забезпечує застосування 12 основних компонентів послуг Розширеної класифікації послуг платіжного балансу.

Часові ряди даних зовнішньої торгівлі України послугами в регіональному розрізі та за країнами – імпортерами послуг, які складаються з 1998 р., мають розрив для таких категорій послуг як послуги з перероблення матеріальних ресурсів, туристичні послуги, що пов'язано із запровадженням у 2012 р. нової Класифікації зовнішньоекономічних послуг (КЗЕП) замість попередньої Класифікації послуг зовнішньоекономічної діяльності (КПЗЕД). Для річних показників вартості експорту (імпорту) зазначених видів послуг було здійснено ретроспективний розрахунок за період 1998–2012 роки.

Однією з характеристик статистики зовнішньої торгівлі послугами є забезпечення методологічної відповідності показників для часових рядів даних за минулі періоди з урахуванням методологічних змін. Тому з метою забезпечення максимальної зіставності даних статистики зовнішньої торгівлі послугами показники, що розраховуються протягом тривалого періоду часу, підлягають ретроспективному перегляду відповідно до нових концепцій і класифікацій.

6. Оцінка потреб і очікувань користувачів означає розгляд усіх компонентів якості даних, а не просто їх відповідності (хоча це дуже важливо) [7; 9].

Співробітниками відділу статистики зовнішньої торгівлі послугами Держстату України на періодичній основі запроваджено проведення ан-

кетного опитування користувачів статистичної інформації про рівень задоволення їхніх інформаційних потреб щодо показників зовнішньої торгівлі України послугами. У ході останнього опитування користувачі зазначили такі напрями суттєвого поліпшення якості статистичної інформації після запровадження нової методології та КЗЕП:

- запровадження нової методології статистики зовнішньої торгівлі послугами поряд із новою класифікацією послуг КЗЕП полегшило тлумачення окремих показників;

- запровадження КЗЕП полегшило порівнянність статистичної інформації щодо видів послуг з інформацією статистичних служб інших країн та міжнародних організацій;

- зміни у змісті та деталізації КЗЕП більше відповідають потребам користувачів, особливо за такими видами послуг як туристичні, телекомунікаційні, комп'ютерні, інформаційні та послуги з перероблення;

- після запровадження КЗЕП дані щодо зовнішньої торгівлі послугами перераховано відповідно до КЗЕП за весь період статистичного спостереження, що сприяє підвищенню якості результатів наукового аналізу структурних змін в економіці України;

- розміщення на веб-сайті щоквартальної інформації стосовно зовнішньої торгівлі України послугами (за видами послуг, на рівні 2 знаків КЗЕП) суттєво поліпшило статистичний супровід аналізу міжнародних економічних відносин України та зменшило кількість запитів до органів статистики;

- інформація на веб-сайті розміщується раніше, ніж у минулі роки, більш оперативно оновлюється, зокрема щоквартальна інформація, та має актуальний характер;

- з'явилася можливість використовувати інформацію веб-сайтів територіальних органів державної статистики.

Серед напрямів, які погіршили якість статистичної інформації, респонденти зазначили брак інформації від територіальних органів державної статистики щодо обсягів експорту (імпорту) послуг у розрізі міст та районів.

Підсумовуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що розроблений автором інструментарій та індикатори оцінювання якості даних державного статистичного спостереження зовнішньої торгівлі послугами є одним із головних факторів задоволення потреб користувачів цих даних, необхідних їм у процесі прийняття управлінських рішень. Але підготовка звітів з якості даних – це лише один з аспектів оцінювання якості, початкова фаза її покращення.

Система управління якістю статистичних даних повинна передбачати наявність методологічних та методичних документів, а також навчаль-

них видань з питань ефективного звітування про якість статистичних даних. Ці методологічні рекомендації повинні відображати загальну концепцію оцінювання якості у державній статистиці.

Список використаних джерел

1. Форма № 9-ЗЕЗ “Звіт про експорт (імпорт) послуг” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/albom/albom_2011/ – Назва з титул. екрана.
2. Цыпин А. П. Качество официальных статистических материалов [Электронный ресурс] / А. П. Цыпин. – Режим доступа : <http://istmat.info/node/26166> – Название с титул. экрана.
3. Васечко О. О. Методологічні основи статистики підприємств : [монографія] / О. О. Васечко. – К. : НТК стат. дослідж., 2005. – 296 с.
4. Герасименко С. С. Система національних рахунків : [навч. посіб.] / С. С. Герасименко, В. А. Головка, І. М. Нікітіна – К. : ІВЦ Держкомстату України, 2005. – 217 с.
5. Єріна А. М. Статистичне моделювання та прогнозування : [навч. посіб.] / А. М. Єріна – К. : КНЕУ, 2001. – 170 с.
6. Гончар О. В. Якість статистичної інформації: поняття та характеристика [Електронний ресурс] / О. В. Гончар, О. В. Кузьміна. – Режим доступу : http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2012_1/075-080.pdf
7. Рекомендації щодо підготовки та погодження стандартного звіту з якості державного статистичного спостереження : Наказ Державної служби статистики України № 27 від 05.02.2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua> – Назва з титул. екрана.
8. Основні положення та словник термінів. Системи управління якістю (ISO 9000:2005, IDT) : ДСТУ ISO 9000:2007. – [Чинний від 2008–01–01]. – К. : Держспоживстандарт України, 2008. – 36 с. – (Національний стандарт України).
9. ESS Handbook for Quality Reports [Electronic resource]. – Access mode : http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/ver-1/quality/documents/EHQR_FINAL.pdf
10. Положення про Державний комітет статистики України : Постанова Кабінету Міністрів України № 924 від 11.07.2007 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua> – Назва з титул. екрана.
11. Про складання платіжного балансу : Постанова Кабінету Міністрів України та Національного банку України від 17.03.2003 р. № 517 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/517-2000-П>
12. Про складання зовнішньоторговельного балансу України : Постанова Кабінету Міністрів України № 1432 від 10.09.2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/laws/show/1432-2003-п